

Бібліографічний дайджест

Мужність і честь

(до Дня українського добровольця)

УДК 016:94(477)"19/20"(048)

М89

Мужність і честь : бібліогр. дайджест / уклад. О. В. Смитаніна ; Луганська обл. універсальна наук. б-ка. – Старобільськ : ЛОУНБ, 2020. – 19 с.

День українського добровольця відзначають в Україні 14 березня. Його запроваджено рішенням Верховної Ради від 17 січня 2017 року. Метою є вшанування мужності і героїзму захисників незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, сприяти подальшому зміцненню патріотичного духу в суспільстві.

Дату 14 обрали не випадково, саме цього дня 2014 року перші добровольці з Майдану вирушили на тренувальну базу у Нових Петрівцях, а потім з'явилися добробати по всій країні. Проте історія добровольчих ініціатив починається за часів існування Запорізької Січі.

Цей бібліографічний дайджест допоможе детально ознайомитися з історією добровольчих батальйонів в Україні. Розрахований на всіх охочих пізнати історію добробатів.

Укладачка *О. В. Смитаніна*

Відповідальна за випуск *О. С. Кузнецова*

«Берестецька битва – визначна битва Визвольної війни українського народу середини XVII ст., а за кількістю її учасників – найчисельніша в історії України з найдавніших часів до XIX століття. Відбулась під м. Берестечком 28 червня – 10 липня 1651 р.».

Козацька абетка : коротка історія українського козацтва для дітей і дорослих / авт.-уклад. О. Яремійчук ; оформ. кн. А. Пшінка. – К. : Веселка, 2013. – С. 15.

«В останній отриманій від командування інструкції говорилося про введення умовної сигналізації у випадках, коли є можливість спілкуватися з вояками, взятими в полон. Цю таємну інструкцію не видавали емгебістам навіть зрадники. Слова «слухайте мене уважно» означали, що за ними буде слідувати важлива інформація. «Думайте самі, що вам робити» означало «тримайтеся до кінця». Слово «проблема» в будь-якому контексті означало, що допомога вже йде. Бійці не мали жодного уявлення, яка може їм йти допомога, але вірили, що це правда».

Стецюк В. М. Врятовані совістю: з часів визвольної боротьби : повість : для дітей серед. та ст. шк. віку / В. М. Стецюк ; іл. А. Наволовський. – Л. : Друк. кунити, 2012. – С. 42.

«В Україні визвольний рух був представлений тією ж УВО, яка мала структури як у Західній Україні, так і в Наддніпрянщині. А разом із тим, почнеться розвиток студентського руху й чи не першою виникне «Група Української Державницької Молоді» (ГУДМ), членами якої будуть студенти та випускники тайного університету».

Липовецький С. Бандерівці : 200 історій з XX століття : [діяльність укр. визвол. руху] / С. Липовецький. – Л. : Піраміда, 2017. – С. 97.

«Війна – це коли піхота атакує місто і, натикаючись на опір, не відступає, а прогризає оборону противника гранатами і багнетами. Тому що це війна і це не про багнети (які, може, й не потрібні), а про рівень рішучості до ворога. Війна – це коли ви робите більше, ніж повинні, й більше, ніж можете. Коли перестає бути весело і починаєш цінувати ту котлету вдома та втрачені можливості свого життя. Ось саме в цей момент у тебе починається війна».

Котлярчук А. Добровольці. Доба героїв : [пер. з англ.] / А. Котлярчук ; пер. Л. Герасимчук, Ю. Сірош ; оформ. кн. А. Прибега. – К. : Мистецтво, 2019. – С. 270.

«Внаслідок сусідства з Росією та її історичних імперських амбіцій Україна приречена на війну з нею. І може її виграти, бо як і всі імперії, Росія приречена на розпад і загибель. Тому в 2014-му Україну зупинила вторгнення російської регулярної армії та зберегла державність. На відміну від часів Української революції 1917-121 років, ми ефективно стримуємо російську агресію».

Кулик Р. 2014: початок російсько-української війни / Р. Кулик, М. Майоров. – [К. : Укр. ін-т нац. пам'яті, 2019]. – С. 12.

«... Вся діяльність, яку Українські січові стрільці проводили протягом 1914-1918 рр. – як у стрілецькому легіоні, так і поза ним – була підпорядкована єдиній меті: виробленню самостійної соборної Української держави. Форми цієї діяльності були різноманітними, і серед них одне з чільних місць замала гуманітарна, культурно-мистецька та просвітницька праця стрілецтва».

Лазарович М. Українські січові стрільці у боротьбі за волю України : [монографія] / М. Лазарович. – Ічня : Формат, 2018. – С. 457.

«Втрати українського війська також були значними. Начальник штабу АТО генерал-майор Віктор Назаров на початку грудня 2014 р. оприлюднив такі офіційні дані: загиблі – приблизно 1100 осіб та близько 200 тих, хто загинув унаслідок дій, не пов'язаних із виконанням визначених завдань; поранені – близько 4 тис; зниклі безвісти – 290-300; полонені – до 300 осіб».

Лазарович М. Душу й тіло ми положим за нашу свободу : Україна в боротьбі проти збройної агресії Російської Федерації (2014-2018 роки) / М. Лазарович. – Ічня : Формат, 2018. – С. 62-63.

«Да и коллаборационизм был разного свойства. Диссидент Зорян Попадюк рассказывал об этом спустя много лет на примере украинской вспомогательной армии: "У нас полицаи разные были... Немецких подстилок достаточно набралось... Но были люди в полиции, которые поступали туда по заданию ООН. Требовалось оружие. Они прошли в полицию, забрали массу оружия и потом этим же оружием так поджарили тех же немцев и советы».

Гогун А. Между Гитлером и Сталиным : Украинские повстанцы / А. Гогун ; оформ. кн. Е. А. Гугалова. – 4-е изд., испр. и доп. – Х. : Фолио, 2018. – С. 75.

«23 июня 2014 года батальон «Донбас» принимал присягу на верность народу Украины. Приехала моя жена, мама с подругой, старший сын, который делал снимки. Весь батальон в строю. Незабываемый из всех воинских ритуалов. Я спрашивал командира взвода: «Ничего, если я буду читать негромко, учитывая мой плохой украинский?». Он прослушал меня и сказал, что украинский у меня не так уж и плох, но могу читать, как найду нужным».

Родин И. Батальон "Донбас" : записки добровольца / И. Родин ; оформ. кн. М. С. Мендор. – Х. : Фолио, 2019. – С. 31.

«Дебютом Романа Шухевича у новій ролі координатора бойової діяльності ОУН став замах на одіозного комісара Чеховського у березні 1932 року. У тюрмі «на Лонцького» (львівській в'язниці для політичних в'язнів) працював Еміліан Чеховський – комісар поліції, керівник місцевого відділення 6-го відділу поліції, який відповідав за переслідування «антидержавних організацій», до яких належала і ОУН. Попри те, що переслідування членів Організації було одним із безпосередніх службових обов'язків поліцейського начальства, Шухевич, однак, не влаштовував полювання на поліцейських. Але з Чеховським був особливий випадок: комісар був не лише гарним служакою, але й обдарованим детективом і справді становив загрозу для підпільної мережі».

Ісаюк О. Роман Шухевич / О. Ісаюк ; оформ. обкл. С. Місяк. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – С. 40.

«9 мая 2006 года Президент Ющенко призвал к примерению ветеранов УПА с ветеранами советской армии и предложил как можно быстрее принять закон о статусе бойцов УПА. А 19 июня 2006 года правительство Юрия Еханурова приняло проект закона « О социальном обеспечении участников национально-освободительного движения в 1939-1956 годах», который предлагал предоставить такие же социальные льготы, какие имеют ветераны советской армии».

Сиручек М. Бандеровцы - герои или бандиты? : пер. с чешск. / М. Сиручек ; пер. М. Сиручек. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 178.

«До нас почали сходитися луганчани. Протягом кількох днів до нас прибули багато хлопців. Хам, Бандера, офіцер на прізвище Набока, Князь, Марат, Люк та інші. З багатьма з них я справді поторишував, і нам довелося ще довго служити разом. З Бандерою я згодом дуже здружився, а тепер попросив записати його спогади про той буремний час. Він багато розповів мені про службу в батальйоні «Луганськ-1».

Фімін Г. Доброволець "Сумрака" : правда про війну / Г. Фімін. – К. : Фімін Г. А., 2016. – С. 36.

«Донбас сьогодні в уяві мас в СУЗ – це нова каторжна робота в б[увшій] Німеччині. На Донбас вислано весь ворожий більшовицький елемент, родини шуцманів, старостів, голів громгоспів, підозрілих політично, наших симпатиків. На Донбасі бачимо багато населення зі ЗУЗ, буковинців, басарабців, там працюють нім[ецькі] полонені. На Донбас ловлять подібно як за нім[ецької] окупації молодь. Назначають контингент людей по селах і містах. Сьогодні Донбас – це один «бандьора». Подібно річ стоїть на Криворіжжі і других робітничих скупченнях».

ОУН на СУЗ в 1943-1945 рр. / укл. С. Волянук ; ред. М. Посівнич, Є. Луньо. – Торонто ; Л. : Літопис УПА, 2017. – С. 56.

«Жив на Січі славний козак Гамалія. Був він справжнім лідером, завжди старався першим прийти на допомогу і дати пораду. За це поважали його інші козаки, адже вже багато років, майже з самого дитинства, служив він чесно і ніколи не підводив побратимів. Також знали Гамалію як справжнього поціновувача традицій і знавця прикмет. Завжди міг розповісти цей славний козак, до чого який сон приснився, що прийнято у козаків робити, а чого робити не можна. Тому і ділився він з новопривувшими козаками січовою мудрістю, а ті слухали його уважно і сумлінно несли козацьку службу».

Заманова Т. Отаман Гамалія : оповіді про козацьку бувальщину для дітей / Т. Заманова. – К. : Агенство по розповсюдженню друку, 2016. – С. 7.

«Запорозька Січ була важливим центром антифеодальної та національно-визвольної боротьби народів Російської імперії. Ось чому царат чекав лише

слушної нагоди, щоб розправитись із Січчю та козацтвом. Така нагода випала 1775 року».

Мицик Ю. *Як козаки Україну боронили / Ю. Мицик, С. Плохій.* – К. : Кліо, 2018. – С. 340.

«З метою об'єднання всіх національно-державницьких сил українського народу в боротьбі за незалежність України, в липні 1944 р. за ініціативи ОУН і УПА та особисто Романа Шухевича скликано Великі збори, на які прибули представники діючих в Україні політичних організацій. У результаті нарад створено Українську Головну Визвольну Раду, яка стала верховним органом українського народу в його визвольній боротьбі. УГВР була найвищою законодавчою владою в час боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу».

Кук В. *Генерал-хорунжий Роман Шухевич : Головний Командир Української Повстанської Армії / В. Кук ; оформ. обкл. О. Сало.* – 2-ге вид., допов. – Л. : Центр дослідж. визвольного руху, 2007. – С. 35.

«Знаючи хитрощі запорожців і їх любов до нічного бою, Капудан-паша встановив посилену охорону, але особливо не переймався тим, що козаки нападуть на турецькі галери. Йому доповіли, що козаків на сорока човнах може бути не більше двох тисяч, а на галерах знаходилось понад п'ять тисяч турецьких вояків. Потрійна перевага навіть для таких шибайголів, як запорожці, є доброю пересторогою. Тому він навіть не планував захисту».

Рогожа В. *Запороги : роман-трилогія. Ч. 1. Петро Сагайдачний / В. Рогожа.* - К. : Самміт-Книга, 2015. – С. 162.

«З початком блокади бойовики та росіяни починають нарощувати інтенсивність артилерійського обстрілу і атак на переправу у Кожевні. Становище українських військ погіршувалося щодень. За різними оцінками, термін боєздатності підрозділів, які опинилися в котлі, не перевищував двох тижнів. Боєприпаси не постачалися, як і продовольство. Активні бойові дії без постачання боєприпасів розгортати було неможливо».

Марко С. *Хроніка гібридної війни : [опис реальних подій, реконструкція] / С. Марко.* – К. : Альтерпрес, 2016. – С. 63.

«Із козацьких пам'яток в Олександрівському можна вказати лише на домовину останнього кошового отамана Задунайської Запорозької Січі Йосипа Михайловича Гладкого, що року 1828-го проміняв бунчук кошового отамана на чин генерал-майора російського війська».

Кащенко А. *Славні побратими-запорожці / А. Кащенко.* – Донецьк : БАО, 2012. – С. 380.

«Керівництво економікою захоплених територій СРСР, зокрема, й сільським господарством, у ЗВА наказом А. Гітлера від 29 червня 1941 р. Було покладене на економічно-господарські органи влади під керівництвом Г. Герінга. На військовій території діяв «Східний штаб з керівництва

економікою», завданням якого був контроль за виконанням економічних наказів Рейхсмаршала».

Левченко Ю. І. Особливості реалізації політики окупаційної влади в адміністративно-територіальних одиницях України, 1941-1944 рр. : монографія / Ю. І. Левченко. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – С. 150.

«Коли запалав Донбас, стало зрозуміло, що потрібно покластися на цивільні сили як на ключовий фактор, якому можна довіряти. Я провів перемовини з багатьма губернаторами, главами організацій, в тому числі, і з Коломойським, який гаряче підтримав ідею створення добробатальйонів. Саме тоді й було створено «Дніпро-1».

Гладка К. Добровольчі батальйони / К. Гладка, Д. Громаков, В. Миронова ; худож. О. А. Гугалова. – 2-ге вид. переробл. та допов. – Х. : Фоліо, 2017. – С. 6.

«Литовско-московская война, которая должна была развязать вопрос о судьбе Северщины, захваченой россиянами в результате войны 1500-1503 гг. закончилась подписанием 8 октября 1508 г. мира в Москве, по которому северские земли, за исключением Любеча, возвращеного литовцам, остались в составе Московского государства. Любеч передается в пожизненное владение киевскому воеводе Юрию Монтовтовичу».

Україна – Європа: хронологія розвитку : 1500-1800 : у 5 т. : пер. з рос. / авт. ідеї А. В. Толстоухов, В. О. Зубанов ; укл. В. О. Зубанов [та інш.]. – К. : Кріон, 2010. – С. 63. – Т. 4.

«Личность Юрия Хмельницкого стала для автора «Истории» важным элементом «аутентичности» его текста. А способ, с помощью которого анонимный автор реконструировал биографию Хмельницкого-младшего, дает нам точное представление о методах создания памятника. Между упоминанием в предисловии о православных монастырях, где якобы хранились документы Хмельницких, и биографией Хмельницкого в самом тексте памятника существует прямая связь».

Плохий С. Казацкий миф. История и нациогенез в эпоху империй / С. Плохий ; пер. А. Климова ; оформ. кн. Р. Варламов. – Х. : Фоліо, 2018. – С. 198.

«Міни насипом лежать у коридорі, здебільшого сто двадцятого калібру. Між ними ходять бійці, ліниво позіхають і курять. Міни! А вони струшують попіл просто на них. Якщо вибухне, то цей склад здатен рознести не тільки школу, а й півсела. Скільки? На око – кілька тисяч мін і ще снаряди до танків. Вибух – і додому не буде чого везти. Скажуть: рота солдат зникла безвісти. По суті, це братська могила».

Пузік В. Моноліт : зб. оповід. / В. Пузік ; оформ. кн. М. Гутман. – К. : Діпа, 2018. – С. 237.

«Ми майже щодня ризикували життям, виїжджаючи з глибоких вибоїв на цих скіпах – спеціальних вагонетках, які були найнебезпечніші тим, що виїжджаючи по рейках на верхній штрек, заходили у спеціальні криві,

перекидалися догори дном, і тоді весь вміст вагонетки висипався у бункер чи у великий вагончик. У цей момент треба було спритно зіскочити з «коромисла» скіпа, не прогавити жодної секунди, бо інакше... багато смертей принесли вже ці скіпи, та все одно ми іздили на них, бо виходити пішки з таких вибоїв було дуже важко. Грішив цим і я...»

Іваничук Є. Холодне небо Півночі : повість-спогад, документальні хроніки, спогади. – Л. : Піраміда, 2010. – С. 98.

«Мобілізація біженців, виселенців і військовополонених проводилися в основному силами Галицько-Буковинського комітету, а фактичне керівництво курунем здійснювала Стрілецька рада на чолі з Р. Дашкевичем. Це дало змогу вже на першу декаду грудня 1917 р. сформувати першу сотню, командиром якої був обраний сотник Ф. Черник».

Хома І. Я. Січові стрільці : Створення, військово-політична діяльність та збройна боротьба Січових Стрільців у 1917-1919 рр. / І. Я. Хома ; оформ. кн. Н. Бريدня. – К. : Наш час, 2011. – С. 12.

«На відміну від лояльного Донського козацтва, Запорозька вольниця аж ніяк не вписувалася в російську адміністративно-господарчу систему. Серед «провин» козаків імператриця в своєму спеціальному маніфесті вказувала і їхнє бажання «завесть у себя собственное хлебопашество, в чем довольно уже и предупели».

Саричев В. Три століття козацького флоту / В. Саричев ; пер. Г. Остапенко. – Запоріжжя : [Кераміст], 2015. – С. 100.

«На запитання журналістки, чи не буде йому прикро за свої марні зусилля, якщо Ющенко програє вибори, пан Олег з гідністю патріота відповів: «Скажу словами Дмитра Павличка, людини, яку дуже поважаю: «Якщо Віктор Ющенко програє, це буде втрата для України великого політика». Дмитро Павличко заявив, що буде боротися за перемогу Ющенка і, навіть, якби знав, що він програє, все одно йшов би за ним, бо він несе нездоланну ідею української держави і свободи».

Новоринський В. На грані вічного болю : Галичина – Донбас. Два полюси в боротьбі за українську незалежність : [зб. спогадів] / В. Новоринський. – К. : Кліо, 2018. – С. 222.

«На Запорозжі джерела фіксували і своєрідний менталітет січовиків, які вважали Січ своєю вітчизною і пов'язували з нею свої надії та сподівання. Це особливо впало у вічі Зборовському, який зазначав, що «з козаками великі труднощі, які не дбають на короля – пана свого, а ні на вітчизну, в якій народились, тільки всю надію на це місце мають, поки живуть, та як кажуть одну посполиту приповідку: «Поки жити, поти боротись».

Історія Запорозької Січі : таємниці історії / голов. ред. Р. Стасюк ; ілюст. В. Щербак. – К. : Арії, 2015. – С. 31-32.

«Назустріч більшовикам, що наступали на Україну, вирушив загін з шестисот бійців, до якого входив добровольчий Студентський курінь зі

студентів Університету ім. Святого Володимира (нині КНУ ім. Т. Шевченка), Українського народного університету, а також із учнів київських гімназій».

Палій О. *Короткий курс історії України / О. Палій ; оформ. кн. Г. Букша. – Вид. 3-тє. – [К.] : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2018. – С. 331.*

«Некоторых солдат из АТО отправляют в тыловую часть – приводит в порядок старую технику, положенную батальону. Этим, можно сказать, тоже не повезло: они не получают АТОшные +3000 грн, хотя работают с утра до вечера. Постоянно звонят насяльнику и жалуются, чтобы их обратно вернули, ведь в АТО они «на пузе лежали и получали в два раза больше»: это также показывает, что сейчас, весной-летом, в полях будет ещё более-менее сносно».

Якорнов Д. *То Ато. Дневник добровольца / Д. Якорнов ; оформ. обкл. С. В. Москаленко. – Х. : Vivat, 2016. – С. 234.*

«На січових радах обговорювалися всі найважливіші питання життя Низового Запорозького війська: про мир, про походи на ворогів, про покарання важливих злочинців, про розподіл земель і угідь, про вибір кошової (військової) старшини. Відповідно на курінних та паланочних радах вирішували подібні питання того чи іншого курення або паланки».

Подволоцький А. *Сокровенна історія Русь-України / А. Подволоцький. – Х. : Аргумент Принт : Віват, 2015. – С. 29.*

«Обрання гетьманом Івана Мазепи поклато край братовбивчим війнам Руїни. Народ віддав належне видатному державотворцю у прислів'ї «Від Богдана до Івана не було гетьмана». Протягом 21 року правління Мазепи козацька держава процвітала, хоч і під протекторатом Московського царства та попри війни, у яких доводилось брати участь».

Луна К. *Козацька порохівниця : амуніція вояків відкриває свої секрети : [візуальна енциклопедія] / К. Луна, Л. Білоус. – К. : Laurus, 2014. – С. 26.*

«Операція «Вісла» проводилася військом, усього в цій акції брали участь 20 тисяч польських вояків, не беручи до уваги відділів місцевої міліції, безпеки і прикордонників. Формально акція «Вісла» завершилась у липні 1947-го. Однак перенаселення продовжувалось і пізніше. Депортація українського населення позбавила збройну боротьбу УПА в Закерзонському краї основної мети – збройного захисту цього населення. УПА припинила боротьбу на Закерзонні».

Шановал Ю. *Торкнутись історії / Ю. Шановал. – Вид. 2-ге, допов. – К. : Парлам. вид-во, 2017. – С. 37.*

«...останнє віче Січових Стрільців майже однодушно скасувало вояцькі ради в Стрільцтві й рішило, що Січове Стрільцтво підчиниться без ніяких розмов тим старшинам, що будуть назначені Командуванням. Повинна була залишитися лише т. зв. «Стрільцька Рада», зложена з Командира всього Січового Стрільцтва й командирів Стрільцьких сотень і тих старшин, яких вони підберуть собі самі, щоб рішати всі справи засадничого для Стрільцтва значіння.

Так почалася Стрілецька Рада, що потім відіграла немаловажну роллю, як дорадчий орган, до якого Стрілецький командир відкликався в особливо важних, головно політичних, справах».

Кучабський В. *Золоті ворота : історія січових стрільців, 1917-1919* / В. Кучабський, М. Безручко, Є. Коновалець. – Л. : Рочестер, 2004. – С. 34.

«Перед Україною – чергове випробування. Ворог прагне забрати в нас країну, гідність та саме життя. Антинаукове гасло «Новоросії», що його підняв супостат – таке ж фашистське, як і «Лебенсраум» (життєвий простір) Адольфа Гітлера. Ним намагаються виправдати позбавлення українського народу права на існування, культуру, історію і саме життя на його власній одвічній землі».

Палій О. *25 перемог України* / О. Палій. – Вид. 3-тє. – К. : К.І.С., 2016. – С. 5.

«Першим починає стрільбу сепарський блокпост. Кулі свистять над головою. Цокають об броню «танка», наче град об покрівлю. Що робити? Стріляти? Але команди не було. Я розгублений. Голова сама лізе у бронезилет. Що глибше, то краще. Як черепаха, роби, як черепаха. Тіло ховається за турель. Намагаюсь змешитись максимально. Що робити? Усі бійці відстрілюються. Дехто миттю покинув зону враження. Хтось упав на землю. Тепер єдина мішень – машина розвідки».

Михайлишин І. *Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону "Донбас"* / І. Михайлишин ; оформ. кн. О. А. Гугалова-Мешикова. – Х. : Фолио, 2019. – С. 66.

«...1 марта москвич поставил российский флаг над зданием ОДА в Харькове. Толпа из пророссийских харьковчан и приезжих россиян штурмовала ОДА, вытащив оттуда местных представителей евромайдана. Это показали по всем телеканалам. А 2 марта по Харькову прошел спонтанный марш против войны и российской агрессии. Мы с женой тоже были на нём. Основной лозунг был: «Путин, геть!». Но это не попало никуда, в тот день я тщетно пытался найти в новостях упоминание об этом событии. Создавалась медиа-картинка полностью пророссийского Харькова, который если уйдет в «русский мир», то туда ему и дорога».

Музыка М. И. *Саур-могила : военные дневники* / М. И. Музыка ; худож. Н. Величко. – Х. : Фолио, 2016. – С. 56–57.

«Під час Революції Гідності 2013-2014 років в самообороні Київського Майдану була єврейська сотня. І знов пролунали слова вірності бійців Жидівського Куреня, які вони давали своїм українським побратимам: «На віки разом!»

За Україну, за її волю! : іст.-мистец. альманах, 2018-2019, 1918-1919 / Р. Яців, М. Сімкін, Т. Кузь [та ін.] ; пер. Б. Горбовий ; худож. І. Шкльода. – [Л.] : Левада, 2018. – С. 99.

«5 травня Міноборони видало наказ про створення добровольчого батальйону територіальної самооборони. У той момент нас поки було всього 6

чоловік. Вчотирьох ми висунулися на задану комбатом точку і очікували підвозу зброї. У ніч з 5 на 6 травня в районі с. Новоображенське комбат зі своїм товаришем Ігорем підвіз очікуване».

Орел І. *Хроніка одного батальйону / І. Орел ; фот. Ю. О. Асєєв, М. М. Лисенко ; худож. Л. П. Вировець. – Х. : Фоліо : Права людини, 2016. – С. 6.*

«Повстанець – це взірець звитяги,
Це – українець, це – борець.
УПА – це військо без держави,
Свободи й правди острівець».

Повстанська абетка : [віршована розповідь : для дітей мол. та серед. шк. віку] / авт. ідеї О. Вітвіцький. – [Т. : Вид. Вітвіцький О., 2013]. – С. 10.

«Полонених, котрих щойно пригнали з України, розселили по різних сараях; нагодували, змусили помитися, причепуритися й перевдягли в однаковий невольницький одяг із грубого сірого полотна. Усіх оглянув лікар: хворого невольника тяжко було продати. Лише після цього порозв'язували сирівці, які за час довгого шляху пов'їдалися в руки».

Яріш Я. *Самійло / Я. Яріш ; ілюстр. О. Продан. – К. : Час майстрів, 2017. – С. 135.*

«Поляки вважали Дорошенка більш відданим короні, ніж Сагайдачний чи Голуб. Безсумнівно, він також намагався домовитися з поляками щодо послаблення тиску, проте до реєстру йому вдалося записати всього 6000 козаків, здебільшого заможних! Решту відіслали на Січ – в якості підкріплення у війні проти турків».

Клімов А. *Славетні гетьмани України / А. Клімов ; пер. О. Є. Пилипенко. – Х. : Vivat, 2017. – С. 21.*

«Попри збільшення числа регулярних військових підрозділів, можновладці вирішили посилити військову потужність імперії шляхом створення (1806 р.) народного ополчення. В ополченці записували поміщицьких селян, які кожний власник, залежно від величини маєтностей, виставляв у разі потреби у повному спорядженні й забезпеченні трьохмісячним провіантом та грошима (по 3 руб. на особу)».

Бармак М. В. *Російська військова окупація Правобережної України : (друга половина XVIII-XIX ст.) : [дослідження] / М. В. Бармак, Б. В. Луговий, Н. С. Мацко. – Т. : Астон, 2019. – С. 33.*

«Про працю Миколи Твердохліба в Організації під советською займанщиною сказати нічого не можу. Все було дуже законспіровано. Але напевно Микола отримав од своїх зверхників наказ перейти кордон на захід, в німецьку зону окупації. Це він виконав, і з кінця 1939 р. по літо 1941 р. перебував на окупованій німцями території Польщі, здається, у Кракові. У той час там зосереджувалися майже всі провідні люди з ОУН. Яку роботу він там проводив, мені невідомо».

Повернення полковника УПА "Грома" / відп. за вип. Б. Ребрик, В. Цапovich, В. Тарасенко. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 15.

«Рішення відчайдушне, та альтернатива – розвертатися, відходити вглиб лісу, навіть не озирнувшись. Можливо, іншим разом та за інших обставин Максим узяв би на себе відповідальність уникнути бою й шукати інших можливостей роздобути харчі, медикаменти, полагодити одяг, перевести одяг. Недавня поразка свою справу зробила: повстанці рвалися в бій, аби випустити пару і бодай якось відігрітися».

Кокотюха А. Багряний рейд : роман / А. Кокотюха ; авт. передмови І. Патриляк. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2019. – С. 15.

«Рішальна роля Січового Стрілецтва в українській революції і у визвольних змаганнях українського народу найшла належну оцінку сучасних передових представників української держави. Зокрема, обидва провідні мужі Української Народної Республіки: Президент Михайло Грушевський і Головний Отаман Симон Петлюра, часто висловлювали Січовим Стрільцям своє щире признание, правдиву вдячність і глибоку пошану за їхню жертвенну службу для України».

Ріпецький С. Українське січове стрілецтво / С. Ріпецький. – Л. : НТШ, 1995. – С. 300.

«Серед радикально налаштованої молоді з'являються націоналістичні групи й об'єднання, на які прискіпливу увагу звертає лідер УВО Є. Коновалець. Впродовж 1927-1928 рр. він готує об'єднання молодіжних націоналістичних організацій під патронатом УВО. З 28 січня до 3 лютого 1929 р. у Відні на I Великий збір Організації українських націоналістів прибули представники згаданих вище молодіжних націоналістичних груп і УВО, загалом 30 делегатів і гостей. Збір прийняв програмні і статутні документи, що проголошували утворення ОУН, а також обрав керівний центр Організації – Провід українських націоналістів (ПУН) на чолі з Євгеном Коновальцем».

Патриляк І. Перемога або смерть : український визвольний рух у 1939-1960 роках / І. Патриляк ; оформ. обкл. С. Місяк. – Л. : Часопис ; Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – С. 14.

«Скориставшись занепадом Запорозжя, російський уряд рішив, що тепер вчасно здійснити умову з Мазепою, і звелів йому, не гаючись, збудувати біля устя річки Самари, на північному її березі, Новобогородську кріпость, щоб мати у ній зачіпку, як проти татар, так і проти запорожців».

Кащенко А. Оповідання про славне Військо Запорозьке низове : [коротка історія Війська Запорозького з малюнками, картами й планами] / А. Кащенко ; авт. передмови В. О. Шевчук. – К. : Нац. книжковий проект, 2011. – С. 240.

«Спілкуючись з бійцями «Донбасу», ми знали про те, що по периметру зайнятої нами частини Іловайська розставлені сигнальні міни та розтяжки. Сапер з позивним Фітіль розповів історію про те, що, перевіряючи вранці сигнальні міни, він виявив, що дві з трьох зняті. Мабуть, на тому боці теж були

досвідчені бійці, а не тільки маргінали й наркомани, як про це повсюдно повідомляє наша пропаганда. Війна вчить воювати не тільки нас. «Сепари» теж зазнають втрат, але в той же час набувають і досвіду».

Зіненко Р. *Іловайський щоденник : [розповідь очевидця : пер. з рос.] / Р. Зіненко ; пер. Т. В. Рассадкіна ; авт. передмови Є. В. Положій ; худож. Л. П. Вировець. – Х. : Фоліо, 2018. – С. 107.*

«Стрілецька рота 39-го батальйону територіальної оборони Дніпропетровської області потрапила в оточення неподалік від Іловайська на Донеччині. Про це повідомив «Лівий берег» із посиланням на слова командира роти Юрія Рунова, який вийшов на зв'язок по телефону. За словами ротного, його бійці, що опинилися в котлі, оточені саме силами російських військових. На них «напирають» із боку Кутейникового, а позаду в них – Іловайськ. Рунов підкреслив, що рота терміново потребує допомоги».

Положій Є. *Іловайськ : розповіді про справжніх людей / Є. Положій ; худож. В. А. Бондар. – Х. : Фоліо, 2016. – С. 143.*

«Східна Галичина і Волинь у 1941-1947 рр. – основні операційні райони УПА. Отже, теоретично можливий мобілізаційний ресурс цих територій ДО початку радянської та німецької окупацій з їх мобілізаціями, депортаціями та перевезеннями людей на примусові роботи приблизно 2,5 млн – із дітьми, жінками, людьми похилого віку та тими чоловіками, яких ні до якої армії з різних причин не брали».

Яневський Д. *Проект "Україна". Жертва УПА, місія Романа Шухевича / Д. Яневський ; худож. А. П. Езрова. – Х. : Фоліо, 2015. – С. 63.*

«Сьогодні 1-е вересня. Я іду Хрещатиком. Велика кількість людей у національному вбранні, дівчата з жовтими та блакитними стрічками у косах, всюди чути українську мову. Хоч куди глянь – всюди стрічки та вишиванки. Ми зростаємо. Ми стаємо нацією, а не «населенієм». Путін і кацапи мені зараз видаються маленькими, бридкими потворами».

Билина П. *Війна кличе стань переможцем! Ч. 1. Нотатки на полях російсько-української війни : [повість] / П. Билина ; авт. передмови І. Фаріон ; оформ. обкл. Л. Носихіна. – Вид. 2-ге. – К. : Укр. пріоритет, 2017. – С. 52.*

«Ти живеш кожен хвилину як останню і намагаєшся робити все, що хочеш робити. Відкидаєш убік свої комплекси, проблеми. Нічого не відкладаєш на потім, на завтра. Бо завтра може не настати. Якщо хочеш людині щось сказати – ти просто береш і говориш це».

Подобна Є. *Дівчата зрізають коси : [книга спогадів] / Є. Подобна ; худож. А. Гончарук. – К. : Люта справа, 2018. – С. 144.*

«Ту ніч Клавдія не спала, боячись, як би не почали ломитися у двері. Наступного дня переконалася: страхи мали під собою підстави. Дійшовши таки до приятельки, яка мешкала недалеко, почувала від неї: мовляв, уночі вбито двох офіцерських дружин, причому одна була заміжня за вищим чином НКВС. Люди

палять документи, а в перукарні, які ще дивом працюють, не пробитися: жінки роблять зачіски, черги стоять на тротуарах, наче за хлібом».

Кокотюха А. Біла ніч : роман / А. Кокотюха. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – С. 69.

«У другій половині дня 25 серпня нашій групі (Ваня Крим, Мангуст, Дмитро Пелипенко, я і Володимир Тугай) було поставлено завдання супроводити транспорт, який перевезе поранених і вбитих зі школи в Іловайську до селища Многопілля. Нам вдалося подолати цей шлях і виконати наше завдання по супроводу, не зробивши жодного пострілу, але коли ми прибули в Многопілля, то зрозуміли, що цей район піддається обстрілам і атакам не менше ніж сам Іловайськ (мабуть, через велику концентрацію сил ЗСУ та штабу з командуванням, які керували всією Іловайською операцією)».

Зіненко Р. Війна, якої не було : хроніка Іловайської трагедії : 25-31 серпня 2014 року : у 2 кн. / Р. Зіненко ; худож. Е. О. Балуга. – Х. : Фоліо, 2019. – С. 39. – Ч. 2.

«УПА використовувала традиційні військові ранги (рядові: стрілець, старший стрілець; підстаршинські: вістун, булавний; старшинські: хорунжий, поручник, сотник, полковник, генерал-хорунжий та інші). Найчастіше підвищення у рангах були посмертними. Наприклад, із дев'яти генералів лише двоє – Роман Шухевич і Василь Кук отримали звання за життя».

УПА відповідь нескореного народу : гра настільна / Укр. ін-т нац. пам'яті. – Л. : Смертига Ю. Л., 2018. – С. 37.

«У «Пактах і Конституціях законів і вольностей Війська Запорозького...» також проходить категорія Волі. Як зазначалось вище, уже в самій назві документа йшлося про «вольності», а слово вольність вживається в 11 випадках. Разом із тим бачимо, що для творців цього політико-правового акта поняття «волі» було ширшим від означення «вольність».

Чухліб Т. Ідеальна держава в Україні? Козацький проект 1710 року / Т. Чухліб. – К. : Києво-Могилян. акад., 2011. – С. 57.

«У розташування батальйону «Азов» приїхав заступник керівника департаменту Управління кримінального пошуку МВС України з безпілотником і почали проводити аерофотозйомку Іловайських позицій. Військових вже не цікавив Іловайськ. Їм потрібно було отримати розвіддані зі сходу, від Амросіївки аж до кордону».

Зіненко Р. Війна, якої не було : хроніка Іловайської трагедії : 7-24 серпня 2014 року : у 2 кн. / Р. Зіненко ; авт. передмови Ю. Є. Бутусов ; худож. Е. О. Балуга. - Х. : Фоліо, 2019. – С. 126. – Ч. 1.

«У той самий час тривав *exodus* українців і лемків, котрих виселяли у протилежному напрямку, в Україну. На землях сучасної Польщі в 1944 році мешкали близько 630 тисяч українців і лемків. Частина з них прихильно ставилися до комунізму та СРСР (особливо на Люблінщині та Низькому Бескиді). Вони охоче записувалися до міліції й УБ у Володаві й Томашеві

Люблінському. То вони, либонь, підписували різні петиції про включення районів, де вони мешкали, до складу СРСР».

Мотика Г. *Від волинської різанини до операції "Вісла" : польсько-український конфлікт 1943-1947 рр. : авт. пер. з пол. / Г. Мотика ; пер. А. Павлишин. – К. : Дух і Літера, 2013. – С. 247.*

«Хронологічно матеріали ГДА СБУ охоплюють період від 1918 року (часу створення сумнозвісного ЧК) до останніх днів існування Радянського Союзу у 1991 році. Крізь призму цих документів можна оглянути «зсередини» весь радянський період історії України, дати відповіді на сотні запитань про минуле, які досі гаряче диктуються у суспільстві. Тож не дивно, що в часи СРСР доступ до цих документів був практично неможливим. Дивує, що за радянськими грифами цю інформацію намагаються приховати сучасні чиновники, які, напевно, забули, що є керівниками незалежної української держави, а не УРСР».

В'ятович В. *Україна. Історія з грифом "Секретно" / В. В'ятович ; оформ. обкл. Я. Крутій. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – С. 15.*

«Чесно кажучи, в аеропорту кожен день, кожна година, коли ти живий, здоровий – це вже подія. Я не пам'ятаю день щоб цілу добу було спокійно. Кожен день, кожна ніч – чи якийсь напад ворожих сил, чи масований обстріл. Кожен день стрільба, привозять боєприпаси, розгружати треба; хтось отримував поранення... Там десь хлопці пішли в наступ, там хтось «трюхсотий», «двухсотий»...

У вогняному кільці. Оборона Луганського аеропорту : [свідчення учасників російсько-української війни] / С. Глозов, А. Глозова, А. Воронова [та ін.] ; ред. О. В. Красовицький. – Х. : Фоліо, 2018. – С. 361.

«Ще з весни 1919 р. головним театром воєнних дій між радянськими і білогвардійськими військами став Донбас. Білогвардійці підійшли до околиць Луганська, де розгорнулися тривалі запеклі бої. Переважаючі сили Денікіна 4 травня захопили Луганськ, а через кілька тижнів усю територію Донбасу. У червні білогвардійці зайняли Харків, потім Катеринослав».

Кондратюк К. *Новітня історія України. 1914-1945 рр. : навч. посіб. / К. Кондратюк ; оформ. обкл. В. Рогана. – Вид. 2-ге, допов. – Л. : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. – С. 118.*

«Ще за часів існування УСС з'явилася військова частина з дуже подібною назвою – «Галицько-буковинський Курінь Січових Стрільців». Її було створено у Києві в 1917 році з полонених галичан австро-угорської армії. Пізніше Курінь було реорганізовано в «полк С.С.».

Обличчя звитяги : (стрілецькі світлини) / укл. С. Липовецький ; ред. Б. Іваницька. – Л. : АРС, 2012. – С. 5.

«Якби якийсь Тарантіно разом із Кім Кі Дуком та Кустуріцею захотіли засняти продовження «Безумного Макса», тільки в більш трешевій версії 18+, від нашого виду вони відчули б справжній оргазм! «Айдар» на марші –

видовище епічне! Розмальовані та роздубані легковушки, «нива» з причамбеленим замість ляди АГСом, «Урал» із Зушкою, срібляста «беха» Х-5 («беха» в сенсі «БМВ», а не БМП) – для контрасту, розмальовані міні-вени червоно-жовтих кольорів (певно, для маскуванн...але на справді, які були), «Жигулі» - «пятьоркі-сємьорки» та інший залізний мотлох, перемішаний із кількома танчиками «останньої моделі» – Т-64, тройкою «бех» (БМП-1), парою БТР-70 та ще кілька переламаних бортів. І все те замасковане рясним шаром луганської білої пилюки. Ад на колесах. Не менше».

Сова А. Звіт за серпень'14 / А. Сова ; худож. В. М. Карасик. – Х. : Фоліо, 2017. – С. 6.

Використані джерела:

1. *Бармак М. В. Російська військова окупація Правобережної України : (друга половина XVIII-XIX ст.) : [дослідження] / М. В. Бармак, Б. В. Луговий, Н. С. Мацко. – Т. : Астон, 2019. – С. 33.*
2. *Билина П. Війна кличе стань переможцем! Ч. 1. Нотатки на полях російсько-української війни : [повість] / П. Билина ; авт. передмови І. Фаріон ; оформ. обкл. Л. Носихіна. – Вид. 2-ге. – К. : Укр. пріоритет, 2017. – С. 52.*
3. *В'ятович В. Україна. Історія з грифом "Секретно" / В. В'ятович ; оформ. обкл. Я. Крутій. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – С. 15.*
4. *Гладка К. Добровольчі батальйони / К. Гладка, Д. Громаков, В. Миронова ; худож. О. А. Гугалова. – 2-ге вид. переробл. та допов. – Х. : Фоліо, 2017. – С. 6.*
5. *Гогун А. Между Гитлером и Сталиным : Украинские повстанцы / А. Гогун ; оформ. кн. Е. А. Гугалова. – 4-е изд., испр. и доп. – Х. : Фоліо, 2018. – С. 75.*
6. *За Україну, за її волю! : іст.-мистец. альманах, 2018-2019, 1918-1919 / Р. Яців, М. Сімкін, Т. Кузь [та ін.] ; пер. Б. Горбовий ; худож. І. Шкльода. – [Л.] : Левада, 2018. – С. 99.*
7. *Заманова Т. Отаман Гамалія : оповіді про козацьку бувальщину для дітей / Т. Заманова. – К. : Агенство по розповсюдженню друку, 2016. – С. 7.*
8. *Зіненко Р. Війна, якої не було : хроніка Іловайської трагедії : 25-31 серпня 2014 року : у 2 кн. / Р. Зіненко ; худож. Е. О. Балула. – Х. : Фоліо, 2019. – С. 39. – Ч. 2.*
9. *Зіненко Р. Війна, якої не було : хроніка Іловайської трагедії : 7-24 серпня 2014 року : у 2 кн. / Р. Зіненко ; авт. передмови Ю. Є. Бутусов ; худож. Е. О. Балула. – Х. : Фоліо, 2019. – С. 126. – Ч. 1.*
10. *Зіненко Р. Іловайський щоденник : [розповідь очевидця : пер. з рос.] / Р. Зіненко ; пер. Т. В. Рассадкіна ; авт. передмови Є. В. Положій ; худож. Л. П. Вировець. – Х. : Фоліо, 2018. – С. 107.*

11. **Іваничук Є.** Холодне небо Півночі : повість-спогад, документальні хроніки, спогади. – Л. : Піраміда, 2010. – С. 98.
12. **Ісаюк О.** Роман Шухевич / О. Ісаюк ; оформ. обкл. С. Місяк. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – С. 40.
13. **Історія Запорозької Січі : таємниці історії /** голов. ред. Р. Стасюк ; ілюст. В. Щербак. – К. : Арій, 2015. – С. 31-32.
14. **Кащенко А.** Оповідання про славне Військо Запорозьке низове : [коротка історія Війська Запорозького з малюнками, картами й планами] / А. Кащенко ; авт. передмови В. О. Шевчук. – К. : Нац. книжковий проект, 2011. – С. 240.
15. **Кащенко А.** Славні побратими-запорожці / А. Кащенко. – Донецьк : БАО, 2012. – С. 380.
16. **Клімов А.** Славетні гетьмани України / А. Клімов ; пер. О. Є. Пилипенко. – Х. : Vivat, 2017. – С. 21.
17. **Козацька абетка : коротка історія українського козацтва для дітей і дорослих /** авт.-уклад. О. Яремійчук ; оформ. кн. А. Пшінка. – К. : Веселка, 2013. – С. 15.
18. **Кокотюха А.** Багряний рейд : роман / А. Кокотюха ; авт. передмови І. Патриляк. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2019. – С. 15.
19. **Кокотюха А.** Біла ніч : роман / А. Кокотюха. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – С. 69.
20. **Кондратюк К.** Новітня історія України. 1914-1945 рр. : навч. посіб. / К. Кондратюк ; оформ. обкл. В. Рогана. – Вид. 2-ге, допов. – Л. : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. – С. 118.
21. **Котлярчук А.** Добровольці. Доба героїв : [пер. з англ.] / А. Котлярчук ; пер. Л. Герасимчук, Ю. Сірош ; оформ. кн. А. Прибега. – К. : Мистецтво, 2019. – С. 270.
22. **Кук В.** Генерал-хорунжий Роман Шухевич : Головний Командир Української Повстанської Армії / В. Кук ; оформ. обкл. О. Сало. – 2-ге вид., допов. – Л. : Центр дослідж. визвольного руху, 2007. – С. 35.
23. **Кулик Р.** 2014: початок російсько-української війни / Р. Кулик, М. Майоров. – [К. : Укр. ін-т нац. пам'яті, 2019]. – С. 12.
24. **Кучабський В.** Золоті ворота : історія січових стрільців, 1917-1919 / В. Кучабський, М. Безручко, Є. Коновалець. – Л. : Рочестер, 2004. – С. 34.
25. **Лазарович М.** Душу й тіло ми положим за нашу свободу : Україна в боротьбі проти збройної агресії Російської Федерації (2014-2018 роки) / М. Лазарович. – Ічня : Формат, 2018. – С. 62-63.
26. **Лазарович М.** Українські січові стрільці у боротьбі за волю України : [монографія] / М. Лазарович. – Ічня : Формат, 2018. – С. 457.
27. **Левченко Ю. І.** Особливості реалізації політики окупаційної влади в адміністративно-територіальних одиницях України, 1941-1944 рр. : монографія / Ю. І. Левченко. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – С. 150.
28. **Липа К.** Козацька порохівниця : амуніція вояків відкриває свої секрети : [візуальна енциклопедія] / К. Липа, Л. Білоус. – К. : Laurus, 2014. – С. 26.
29. **Липовецький С.** Бандерівці : 200 історій з ХХ століття : [діяльність укр. визвол. руху] / С. Липовецький. – Л. : Піраміда, 2017. – С. 97.

30. **Марко С.** Хроніка гібридної війни : [опис реальних подій, реконструкція] / С. Марко. – К. : Альтерпрес, 2016. – С. 63.
31. **Михайлишин І.** Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону "Донбас" / І. Михайлишин ; оформ. кн. О. А. Гугалова-Меєшкова. – Х. : Фоліо, 2019. – С. 66.
32. **Мицик Ю.** Як козаки Україну боронили / Ю. Мицик, С. Плохій. – К. : Кліо, 2018. – С. 340.
33. **Мотика Г.** Від волинської різанини до операції "Вісла" : польсько-український конфлікт 1943-1947 рр. : авт. пер. з пол. / Г. Мотика ; пер. А. Павлишин. – К. : Дух і Літера, 2013. – С. 247.
34. **Музыка М. И.** Саур-могила : военные дневники / М. И. Музыка ; худож. Н. Величко. – Х. : Фоліо, 2016. – С. 57.
35. **Новоринський В.** На грані вічного болю : Галичина – Донбас. Два полюси в боротьбі за українську незалежність : [зб. спогадів] / В. Новоринський. – К. : Кліо, 2018. – С. 222.
36. **Обличчя звитяги : (стрілецькі світлини)** / укл. С. Липовецький ; ред. Б. Іваницька. – Л. : АРС, 2012. – С. 5.
37. **Орел І.** Хроніка одного батальйону / І. Орел ; фот. Ю. О. Асєєв, М. М. Лисенко ; худож. Л. П. Вировець. – Х. : Фоліо : Права людини, 2016. – С. 6.
38. **ОУН на СУЗ в 1943-1945 рр.** / укл. С. Волянчук ; ред. М. Посівнич, Є. Луньо. – Торонто ; Л. : Літопис УПА, 2017. – С. 56.
39. **Палій О.** 25 перемог України / О. Палій. – Вид. 3-тє. – К. : К.І.С., 2016. – С. 5.
40. **Палій О.** Короткий курс історії України / О. Палій ; оформ. кн. Г. Букиша. – Вид. 3-тє. – [К.] : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2018. – С. 331.
41. **Патриляк І.** Перемога або смерть : український визвольний рух у 1939-1960 роках / І. Патриляк ; оформ. обкл. С. Місяк. – Л. : Часопис ; Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – С. 14.
42. **Плохій С.** Казацкий миф. История и нациогенез в эпоху империй / С. Плохій ; пер. А. Климова ; оформ. кн. Р. Варламов. – Х. : Фоліо, 2018. – С. 198.
43. **Повернення полковника УПА "Грома"** / відп. за вип. Б. Ребрик, В. Цапівич, В. Тарасенко. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 15.
44. **Повстанська абетка** : [віршована розповідь : для дітей мол. та серед. шк. віку] / авт. ідеї О. Вітвіцький. – [Т. : Вид. Вітвіцький О., 2013]. – С. 10.
45. **Подволоцький А.** Сокровенна історія Русь-України / А. Подволоцький. – Х. : Аргумент Принт : Віват, 2015. – С. 29.
46. **Подобна Є.** Дівчата зрізають коси : [книга спогадів] / Є. Подобна ; худож. А. Гончарук. – К. : Люта справа, 2018. – С. 144.
47. **Положій Є.** Іловайськ : розповіді про справжніх людей / Є. Положій ; худож. В. А. Бондар. – Х. : Фоліо, 2016. – С. 143.
48. **Пузік В.** Моноліт : зб. оповід. / В. Пузік ; оформ. кн. М. Гутман. – К. : Діпа, 2018. – С. 237.
49. **Ріпецький С.** Українське січове стрілецтво / С. Ріпецький. – Л. : НТШ, 1995. – С. 300.

50. **Рогожа В.** Запороги : роман-трилогія. Ч. 1. Петро Сагайдачний / В. Рогожа. - К. : Самміт-Книга, 2015. – С. 162.
51. **Родин І.** Батальон "Донбас" : записки добровольця / І. Родин ; оформ. кн. М. С. Мендор. – Х. : Фоліо, 2019. – С. 31.
52. **Саричев В.** Три століття козацького флоту / В. Саричев ; пер. Г. Остапенко. – Запоріжжя : [Кераміст], 2015. – С. 100.
53. **Сиручек М.** Бандеровці - герої или бандити? : пер. с чешск. / М. Сиручек ; пер. М. Сиручек. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 178.
54. **Сова А.** Звіт за серпень'14 / А. Сова ; худож. В. М. Карасик. – Х. : Фоліо, 2017. – С. 6.
55. **Стецюк В. М.** Врятовані совістю: з часів визвольної боротьби : повість : для дітей серед. та ст. шк. віку / В. М. Стецюк ; іл. А. Наволовський. – Л. : Друк. куншти, 2012. – С. 42.
56. **У вогняному кільці. Оборона Луганського аеропорту** : [свідчення учасників російсько-української війни] / С. Готов, А. Глотова, А. Воронова [та ін.] ; ред. О. В. Красовицький. – Х. : Фоліо, 2018. – С. 361.
57. **Україна – Європа: хронологія розвитку : 1500-1800 : у 5 т. : пер. з рос. / авт. ідеї А. В. Толстоухов, В. О. Зубанов ; укл. В. О. Зубанов [та інші].** – К. : Кріон, 2010. – С. 63. – Т. 4.
58. **УПА відповідь нескореного народу : гра настільна** / Укр. ін-т нац. пам'яті. – Л. : Смертига Ю. Л., 2018. – С. 37.
59. **Фімін Г.** Доброволець "Сумрака" : правда про війну / Г. Фімін. – К. : Фімін Г. А., 2016. – С. 36.
60. **Хома І. Я.** Січові стрільці : Створення, військово-політична діяльність та збройна боротьба Січових Стрільців у 1917-1919 рр. / І. Я. Хома ; оформ. кн. Н. Бридня. – К. : Наш час, 2011. – С. 12.
61. **Чухліб Т.** Ідеальна держава в Україні? Козацький проект 1710 року / Т. Чухліб. – К. : Києво-Могилян. акад., 2011. – С. 57.
62. **Шаповал Ю.** Торкнутись історії / Ю. Шаповал. – Вид. 2-ге, допов. – К. : Парлам. вид-во, 2017. – С. 37.
63. **Якорнов Д.** То Ато. Дневник добровольця / Д. Якорнов ; оформ. обкл. С. В. Москаленко. – Х. : Vivat, 2016. – С. 234.
64. **Яневський Д.** Проект "Україна". Жертва УПА, місія Романа Шухевича / Д. Яневський ; худож. А. П. Езрова. – Х. : Фоліо, 2015. – С. 63.
65. **Яріш Я.** Самійло / Я. Яріш ; ілюстр. О. Продан. – К. : Час майстрів, 2017. – С. 135.